

præcessit. In priori casu non habet talis homo unde justus denominetur, quia a sola potentia non sic denominatur, ut constat, nec ab aliorum existimatione, quia aliorum existimatio non est vera, si rei non est conformis, et ideo non potest rem vere denominare talem, sed apparenter, et quoad hoc eadem ratio est de imputatione Dei, si hominem ab antiquo statu non mutat. Et patet ex denominationibus quasi partialibus justitiae, nam homo non potest denominari fidelis, si nec habitum fidei habet, nec habuit unquam actum, et multo minus potest denominari amans aut pœnitens, qui nec habitu nec actu sic fuit affectus, et sic de cæteris; at vero denominatio justi, juxta declarationem supra datam, est quasi collectiva, has omnes complectens; ergo intelligi non potest in homine, qui nec habitum habet, nec justitiam actu exercuit. Si autem habuit actum, et reliquit habitum, jam ab habitu, tanquam a forma inhærente, denominabitur justus; quod si præcessit actus et habitum non reliquit, jam actus ipse est forma inhærens, quæ potuit aliquam denominationem relinquere; an vero illa sola ad propriam et absolutam justi denominationem sufficere possit, in cap. 9 videbimus.

33. *Quartum corollarium.* — Ex hoc vero ulterius colligitur, solam formam vel imputationem extrinsecam non posse sufficere, etiam de potentia absoluta, ad hominem justum justiorem constituendum, sed necessarium esse aliquod augmentum formæ inhærentis, sive illud augmentum sit intensivum ejusdem habitus, sive sit extensivum per multiplicationem actuum, quod postea videbimus. Abstrahendo autem pro nunc ab his duobus modis, illatio est evidens ex dictis; tum quia tam intrinseca est denominatio comparativa justioris, quam absoluta justi, ut per se patet; tum quia, si post præcedentes actus justitiae nullus est additus, et habitus in se auctus non est, nulla est facta in tali homine mutatio, unde positive justior possit appellari; quia nec actualiter nec habitualiter talis est. Et imputari vel reputari non satis est, nam in his rebus quæ ad virtutem, vel vitium in moralibus spectant, denominatur ab eo quod sumus, non ab eo quod reputamur. Sumus autem tales, vel per operationem moralem, vel per convenientem dispositionem ad illam, quod tam in augmentatione quam in absoluta appellatione verum est.

34. *Corollarium ultimum, non posse fieri hominem non justum, si habeat infusam justi-*

tiam. — Ultimo infertur ex dictis, etiam e contrario fieri non posse de absoluta potentia, ut homo habeat infusam justitiam sibi formaliter inhærentem, et quod non sit supernaturaliter justus. Probatur primo inductione, quia non potest quis habere habitum, vel actum fidei, et non esse fidelis, sumpta hac voce cum proportionali denominatione; idemque est cum simili partitione accommodata de amante, sperante, et similibus; ergo idem est de absoluta denominatione justi, quæ omnes illas complectitur. Secundo, idem probatur, quia impossibile est a forma inhærente separari effectum formalem sibi connaturalem et intrinsecum; sed justitia infusa habet hunc effectum formalem ex intrinseca sua natura; ergo ab illa inhærente separari non potest. Neque habet hic locum distinctio de effectu primario aut secundario, nam hic effectus revera est primarius, vel in illo includitur. Nam si loquamur de justitia habituali, illa quoad virtutes proxime operativas non potest inesse potentissima, quin illas constituant potentes et propensas, ac subinde recte dispositas ad juste operandum; quoad gratiam vero animi etiam necessario confert similem rectitudinem, quantum ex parte radicalis principii operationum justarum in homine operante justitiam desiderari potest; ergo non potest homo habere inhærentem talium qualitatum concentum, et non esse rectus, et bene affectus circa ista, et hoc est esse justum. Si autem loquamur de actuali operatione justitiae, non potest illa inesse, quin hominem constituant justum in tali opere, seu juste operantem. An vero vel unus actus præsens sufficiat ad denominationem justi tribuendam, et similiter an ab actibus præteritis immediate sumi possit, postea videbimus; nunc solum dicimus, eo modo quo actus valet formaliter constituere justum, non posse talem effectum formalem ab ipso separari. Solum superest difficultas an talis denominatio possit moraliter impediri a peccato permanente in eodem homine, quam difficultatem postea tractabimus.

35. *Prima, et superior hæreticorum objectio alia objectione repellitur.* — Superest ut fundamenta hæreticorum dissolvamus. Et in primo afferebantur verba in quibus Christus *justitia nostra* appellatur. At objicimus hæreticos, quia etiam ipse dicitur nostra sanctificatione, et tamen ipsi dicunt hominem non sanctificari per solam imputationem sanctitatis, sed per dona inhærentia. Item dicitur Christus

argumentum hæreticorum sumebatur, ex eo quod nostra justitia non est pura, de quo jam dictum est, et nunc breviter tria colligimus. Primum est, si intelligatur ipsam justitiam, quam Deus nobis præbet, secundum se non esse puram, falsum et hæreticum id esse, quia gratia ipsa nullam habet maculam, sed rectissime ordinat hominem ad Deum, et, quantum ex se est, maculas peccatorum excludit et vincit. Unde sicut Bernardus, serm. 22 in Cantic., de Christo ait: *Tactus a peccatrice* (scilicet Magdalena), *justus justitiam impertit, non perdit, nec sorde peccati, qua illum mundat, se inquinat;* ita nos de ipsa gratia, seu justitia peccatori infusa idem dicimus. Secundum est, si intelligatur, cum hac justitia posse in homine esse maculam peccati mortalis, falsum et hæreticum esse, saltem loquendo secundum legem ordinariam Dei, nam in hoc sensu scriptum est: *Qui natus est ex Deo non peccat.* Tertium est, si intelligatur cum hac justitia posse in homine esse maculas leves peccatorum venialium, hoc quidem verum esse, *quia non est justus qui non peccet.* Hoc tamen non obstat quominus illa sit vera justitia, quia illæ maculae non excludunt divinam amicitiam, nec rectum ordinem ad finem ultimum. Et sic dixit Augustinus, 19 de Civit., cap. 27: *Quanvis nostra justitia vera sit propter veri boni finem ad quem resurgit, tamen tanta est in hac vita, ut potius remissione peccatorum constet, quam perfectione virtutis.* Et sic etiam 2 de Peccat. merit., cap. 3, et epist. 54 ad Macedonium, inquit nullum esse justum in hac vita, qui non sit aliquo modo malus, juxta verbum Christi: *Si vos cum sitis mali, noster bona dare. Sed tamen* (ait Augustinus) *illum dicimus bonum, cuius prævalent bona, eumque optimum, qui peccat minimum; ideoque Dominus, quos dicit bonos propter participationem gratiae divinae, eosdem etiam malos dicit propter vitia infirmitatis humanae.* Sic etiam Bernardus, serm. 5 de Verb. Isai., cap. 6: *Vidi Dominum, etc., in Calend. novembris, circa finem, ait: Nostra (si qua est) humili justitia, recta forsitan, sed non pura. Quomodo enim pura justitia, ubi adhuc non potest culpa deesse? Recta proinde videri debet justitia humana, de Deo loquens, inter alia dicit: Si justitiam vis habere, ipse justitia est.* Ex quibus, et ex aliis supra dictis, ad cætera testimonia ibi allegata satis responsum est.

36. *Tria corollaria ex responsione ad secundum argumentum hæreticorum.* — Secundum

Ad Scripturæ loca. — Et hinc facile responderetur ad loca Scripturæ in illo arguento allata. Nam quod Isaías comparat nos-

tram justitiam panno menstruatae, Bernardus, dicto sermon. 5, exponit dictum esse propter maculam peccatorum venialium, et sermon. 4 de omnibus Sanctis, de imperfectione nostrae justitiae coram Deo. Nihilominus litteralis sensus est, Isaiam loqui de justitiis legalibus, ut Hieronymus exponit, et sensit Cyrillus, lib. 5 in Isaia, tom. 6, ubi maxime id intelligit de Iudeis post Christi adventum servantibus justitiam legis. Isaias vero etiam de suo tempore loquitur, vel propter imperfectionem legis, que nihil ad perfectum adducere potuit, vel quia ita populus ille tunc faciebat illas legis justificationes, ut alias esset innumeris peccatis corruptus. Verba autem David: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, vera sunt, vel quia nullus homo purus est de se omnino innocens apud Deum, vel quia nemo potest seipsum justum reddere, nisi Deus ipsum justificet. Denique verba Job: *Non justificabitur homo compositus Deo*, variis modis exponuntur. Primo, quia comparatione divinae justitiae quasi nihil est creata justitia, sicut esse creaturae dicitur quasi non esse, comparatione divini esse. Sic Gregorius, 4 Moral., cap. 27, alias 26: *Humana justitia divinae comparata injustitia est*. Secundo exponitur, quia nullus apud Deum ita potest justificari, ut innocentem se esse demonstret. Sic Gregorius, Moral., cap. 21, alias 23. Tertio, et fortasse magis ad litteram, dicitur homo qui a Deo affligitur, non posse justificari comparatione Dei, quia non potest conqueri quod injuste patiatur, nec Deo attribuere quod injustitiam faciat, ipsum affligendo, vel affligi permittendo. Et ita in nullo sensu illa verba ad presentem causam quicquam faciunt.

38. Optime locus Roman. 5 exponitur. — Tandem ad locum ad Roman 4, Credidit, etc., respondetur imprimis non posse haereticos ut illo testimonio; tum quia non loquitur Paulus de fide speciali propriæ justitiae, sed de fide dogmatum, qua credimus Deo dicenti; de hac enim evidenter est sermo Genesis. 15, quem locum Paulus allegat; tum quia non loquitur de nuda fide, sed de fide quæ per charitatem operatur, ut idem Apostolus ad Galatas 5 explicuit. Deinde dicimus, illo modo quo illa fides reputata est ad justitiam, non falso, sed vere reputatam esse, quia illa fides talem rectitudinem seu honestatem in Abraham posuit, illique inherenterem, ut ratione illius ad justitiam reputata illi fuerit. Denique addimus Paulum non dicere illam

fidem reputatam esse tanquam formam justificantem, quia neque ipsi haeretici admittunt fidem esse formam justificantem, alias jam concederent inherenterem justitiam formaliter justificantem. Dicimus ergo illam fidem Abrahæ reputatam esse ad justitiam, id est, acceptatam esse, vel per modum dispositioonis, vel per modum meriti de congruo ad justitiam, non imputativam, sed veram, id est, ad impetrandam a DEO per CHRISTUM veram justitiam, qua non tantum nomine, sed rei veritate, et nominaretur, et esset justus. Sed de verbo reputandi plura in capite decimo dicemus.

39. *Diluitur tertium fundamentum et explicantur loca Scripturæ.* — Ad tertium, respondetur per justitiam nobis inherenterem non minui, sed augeri Christi gloriam; nam, sicut in aliis operibus Dei non pertinet ad perfectionem Dei, quod per seipsum formaliter perficiat, vel det esse creaturis, sed ut efficiendo communicet illis participationem sui esse, ita in ordine gratiae et redemptiois pertinet maxime ad gloriam Christi, ut ab ipso, et ab ejus meritis, et justitia, sit omnis nostra justitia; non vero spectat ad honorem ejus quod ipse sit nostra formalis justitia; tum quia esse formam non est perfectio simpliciter; tum etiam quia illo modo nostra justitia non esset vera et realis, sed nomine tantum. Nec testimonia Scripturæ quæ ibi afferuntur, nova responsione indigent. Reprehenduntur enim a Paulo qui de sua justitia presumunt, id est, de illa quam suis viribus per legis observationem habere se putant, non vero ii qui in Christo, et de justitia quam ab illo se habere confident, gloriantur, et hoc modo distinguit ibi Paulus justitiam nostram a justitia Dei vel Christi, et justitiam legis a justitia fidei, ut cum Augustino satis declaratum est.

CAPUT VIII.

AN FORMA JUSTIFICANS SIT HABITUS VEL ACTUS, VEL UTERQUE SIMIL?

1. *Sensus questionis.* — In praecedenti capite, ostensum est formam justificantem esse inherenterem homini justificato; verumtamen, quia esse formam inherenterem tam actibus quam habitibus gratiae convenit, videndum superest quis illorum sit hujusmodi forma. In quo puncto non sunt variae quæstiones confundendæ, sed accurate distin-

guendæ, ut uniuscujusque assertionis veritas et certitudo constare possit. Primo enim hic non tractamus quæstionem, an detur in nobis gratia inherens habitualis præter actualem; hoc enim in libro 6 actum est. Sed, supposita utraque gratia, illas inter se comparamus, in ordine ad effectum justificationis formaliter conferendum, et cui tribuendum sit, inquirimus. Nam hæ duæ quæstiones diverse sunt, non solum apud haereticos, qui admittunt hos habitus, et negant justificare, sed etiam apud catholicos, qui, licet censeant esse certum dari hos habitus, non tamen ita certum esse putant, illos esse formam justificantem, ut videbimus. Et in actibus aperte distinguuntur haæ quæstiones; cur ergo non distinguuntur in habitibus? Deinde quia in formali effectu justificationis duo distinctimus, scilicet, exclusionem culpæ, et internam animæ renovationem positivam, quæ sufficiat constituere hominem simpliciter justum, ablata culpa, hic de hac sola posteriori parte justificationis tractamus, dicturi postea de forma peccatum excludente. Denique, supposito hoc sensu, tria puneta in titulo includuntur; primum est, an sola gratia habitualis, præcise spectata et sine actu, sit sufficiens forma constituens formaliter hominem justum quoad positivum justitiae effectum? Est autem sermo de habituali gratia, non pro uno speciali habitu, nec pro collectione omnium, sed simpliciter et confuse; postea enim aliud tractabitur. Secundum est, utrum etiam actus per se sit sufficiens forma justificans? Tertium, utrum tam actus quam habitus sit tantum forma partialis, et ex utroque una integræ causa coalescat? Hoc vero tertium, resolutis prioribus, fere cessat, ut videbimus.

2. *Primum quæstionis punctum, et prima opinio circa illud.* — *Opinio secunda.* — *Opinio tertia.* — In primo puncto aliqui auctores Catholicæ, licet infusos habitus admittant, dicunt nihilominus illos non esse causam formalem justificationis, saltem in adultis. Hæ sententia tribui solet Jansenio, Lue. 7, quia diecit actum dilectionis esse causam formalem justificationis, et non esse dispositivam, ita intelligens verba illa: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*; putant enim particulam *quia*, formalem gratiam denotare. Ille tamen non negat expresse gratiam habitualem esse causam formalem, et ideo ejus opinio magis ad secundum punctum pertinet. Idemque censeo de opinione aliorum, qui, licet gratiae habitibus causalitatem hanc formalem con-